

Mező Ferenc – Dorogi Zoltán

Hagyomány és modernitás: járási tervek Hajdú-Bihar megyében

A világ természetes rendjéhez tartozik, hogy a közigazgatás, mint a gazdaság és a társadalom is, folyton változik, nem áll változatlan formában az idő viharaival küzdve. A változások természetes velejárói az életünknek, nem kell tőlük sem megijedni, sem félni, hanem vizsgálni kell őket, és ha módunk van rá kedvezőbb formára alakítani. Ma már mindenki előtt világos, hogy márpedig járások lesznek, kormányrendelet intézkedik róla, újságokban olvashatók róla állásfoglalások és politikusok is nyilatkoznak róla rendszeresen. Mi készítheti a kutatókat a járások modellezésére? Mi mozgatja meg a rajzoló fantáziáját? Mire kell figyelniünk e térségek lehatárolásánál? Milyen szempontokat kell figyelembe venni? A szakemberek jelentős része bizonyára emlékszik még a Comitatus hasábjain megjelenő vitasorozatra (1993-1994, majd 2004). Merre megy a megye (Józsa 2004)? Most ismét feltehetjük ugyanezt a kérdést (Agg 2011, Csatári 2011, Hajdú 2011). Merre megy a megye és merre mennek a kormányhivatalok (komikusan fogalmazhatnánk úgy is, hogy az egyik balra, a másik jobbra)? Már eldőltnek látszik, hogy a kormányhivatalok és az önkormányzatok közé (esetleg az önkormányzatok helyére) ismét járások kerülnek (1299/2011. IX. 1. Korm. határozat a járások kialakításáról). A járásokat 1984-ben szüntették meg, most újrázunk. A területi dimenziókat a jelenlegi kormányzat átalakította. Ha már a sejtelmes fogalmaknál tartunk, meg kell említenünk a sejtelmesen eltűnő régiók fogalmát (Mező 2010). A megyék számára nem találtatott más fontos feladat a területfejlesztésen kívül, kiüresedett Megyei Területfejlesztési Tanácsok ugyan vannak, de apparátus és szakember már kevésbé. Aki félti a területfejlesztést, joggal teszi és még inkább elgondolkoztató, hogy senkinek sincs halvány fogalma sem arról, hogy milyen módon fog zajlani a területi tervezés a következő Európai Unió programozási időszakra (2014–2020). Az EU-ban ugyanis a területi tervezés alapegysége a régió. Ezzel a nem problémamentes területtel majd később szándékozunk foglalkozni a megye – versus régiók, és Brüsszel vonatkozásában. Visszatérve a járások kérdéskörére, tudjuk, hogy előkészület alatt áll az új területfejlesztési törvény és az új önkormányzati törvény, elvileg ennek a mellékleteként kellene megjelennie az új járási beosztásnak. Márpedig ha szükség van járásokra, nagy kérdés milyenek legyenek, mekkorák, mi határozza meg a határaikat? Kollegáinkkal évek óta az Észak-alföldi Régiót kutatjuk. A helyzetelemzésben (ez előzi meg a tervezési fázist) előrehaladva a régióra térképen különféle gravitációs modelleket alkottunk és jelentős izokronos vizsgálatokat is folytattunk (50 különféle térképet szerkesztettünk). Mindezek melléktermékeként elkezdtünk gondolkodni az új járási határok ideális voltán. Kijelöltük a három megye közül az egyiket, központi jellege miatt Hajdú-Bihar megyét, és rajta folytattuk a kísér-

letezést. Ebben a tanulmányban ennek néhány lehetséges változatáról adunk most számot.¹

Hajdú-Bihar megye területe 6.211 km², településszerkezete jellemzően hasonlít az Alföld más megyéihez, azaz zömében nagyobb, egymástól földrajzilag távolabb eső települések alkotják. Ettől az általános jellemzőtől eltér a megye déli része (Bihari térség), ahol sokkal kisebb lakosságsszámmal rendelkező települések sűrűbben találhatók. Összesen 82 önálló település van, amelyek önkormányzattal rendelkeznek. A megye lakosságsszáma 2011. január 1-jén 552.292 fő volt. Sajátosság, hogy a megyeszékhely az ország második legnagyobb városa, ahol a megye lakosságának 38,46%-a lakik. A népesség ilyen irányú koncentrációja az egész megye életét meghatározza, és ez nem hagyható figyelmen kívül a közigazgatási feladatok ellátása során sem. A megyeszékhelyet követő második legnagyobb lakosságsszámú város Hajdúböszörmény, amelynek lakossága 31.956 fő, az összlakosság 5,8%-a. A következő, vagyis a harmadik a híres fürdőváros Hajdúszoboszló 23.933 fővel, utána kissé lemaradva Balmazújváros 17.890 fővel, szorosan a nyomában Hajdúnánás 17.618 fővel, majd Bihar „fővárosa” Berettyóújfalu következik 15.503 fővel, az ő párja Püspökladány, a „vonatos” város 15.164 fővel. A városok száma jelenleg Debrecennel együtt 21, a nagyközségek, és a községek száma pedig 61. A megye déli területe, a Bihari térség városhiányos. A községek 62%-a, 38 település 2.000 fő alatti lakosságsszámmal rendelkezik, amelyből az 1.000-2.000 fő közötti települések aránya az összes községhez viszonyítva 29,5% (18 település). Kevés az 500 fő alatti települések száma, az összes községhez viszonyítva 8% (6 település).

Hajdú-Bihar megye, amely mint annyi más megye nem szerves fejlődés eredményeként, hanem mesterségesen jött létre, öt egymástól eltérő területre osztható. Az eltérések nemcsak földrajzi értelemben igazak, a történelmi hagyományokban, a gazdasági kötődésekben is fellelhetőek. Ezen területek a következők:

A, Bihari térség:

- a megye déli területeit fogja át,
- sűrűn elhelyezkedő és viszonylag kisebb településekből áll,
- gazdaságilag a legelmaradottabb terület, főleg a déli területe belső periferia
- itt a legmagasabb a munkanélküliség,
- meghatározó a mezőgazdaság,
- központja Berettyóújfalu; két másik város található még itt, Biharkeresztes, amely elsősorban a határmenti településekre van hatással, és Komádi, amely a megye legdélebbi településeinek központja, vonzáskörzetileg nem teljesen a megyéhez tartozik, természetesebb központja Szeghalom lenne. A bihari kistérségben 29 település található. Komádi járásközponttá emelése enyhítheti a belső periferia jellegét, illetve ezt a természetes vonzódást lehetne enyhíteni egy új járás kialakításával.

B, Hajdúság:

- a megye nyugati, északi területei tartoznak a térségbe,

¹ A jelen számunkban rendelkezésre álló erősen korlátozott terjedelem miatt a szerzők által leadott kézirat nyolc tervezetéből és térképéből mindössze hármat tudunk eredeti formájában közreadni. Szerkesztő.

- ritkább a településszerkezet, a települések a Tisza-mente kivételével a nagyobb lélekszámúak közé tartoznak, városok vannak, de falusi vonzáskörzet nélkül,
- igen kevés társulás szerveződött, kicsi is a hajlandóság az együttműködésre,
- fejlett a mezőgazdasága, az iparosodás is sokkal magasabb szintű, mint a Bihari térségben,
- komoly húzóágazat az idegenforgalom, a gyógyvíz,
- a munkanélküliségi mutatók változóak,
- a megyeszékhelyen kívül lévő egyetlen felsőoktatási intézmény is itt található,
- helyzetét jól jellemzi, hogy a megye 21 városából 11 ebben a körzetben van,
- központja: Hajdúböszörmény az északi területen, míg Hajdúszoboszló a nyugati rész tekintetében,
- az északi terület, a jelenlegi Hajdúböszörményi kistérség túl nagy, valamiféleképpen arányosítani kellene, első pillantásra Hajdúnánás ajánlkozik még járási központnak,
- a Tisza-mente belső perifériaként viselkedik, Egyek természetes vonzásközpontja a megyén kívüli Tiszafüred. Két megoldás lehet, vagy a teljes területet egységként kezelni Polgárral és Tiszacsegével, Egyekkel együtt, vagy nem a Tiszát tekintni a természetes választóvonalnak, hanem közlekedési vonalak mentén osztani fel a Hajdúnánási és Balmazújvárosi járások között, és Polgárt, valamint Tiszacsegét másodlagos központként kezelve a járási székhelyek mellett, okmányirodát, kormányablakot működtetve ott.

C, Sárrét – Püspökladány és körzete:

- a megye nyugati része, a bihari, illetve a Hortobágy közötti területek tartoznak ide,
- meghatározó közúti, illetve vasúti csomópont kereszteződésében van,
- északi részén ritkán van település, az is város, vagy magas lakosság számú község, a déli része viszont a Bihari térséghez hasonlóan kisebb és elmaradottabb településekből áll,
- elsősorban mezőgazdasági jellegű terület, a megye legjobb minőségű földjei itt találhatóak,
- munkanélküliségi mutatói a városokban, a nagyobb településeken viszonylag alacsonyak, de a kisebb településeken hasonlít a Bihari térséghez,
- központja Püspökladány (Bujdosó 2000)
- nagyobb települése még Kaba

D, Nyírség – Ligetalja:

- a megye északkeleti térsége, a Nyírség legdélibb része, amelyet nyugatról a Hajdúság határol
- a megye egészéhez viszonyítva közepes a településszerkezet tagoltsága,
- magas a munkanélküliségi ráta, és igen jelentős a tartós munkanélküliek aránya,
- a térség központja Nyíradony, meglehetősen elzárva a megye többi részétől,
- e terület is a belső periféria gondjával küzd.
- E, Debrecen és vonzáskörzete:
- a megye középső területe, amely az országhatártól a Bihari térségig és a Hajdúságig húzódik,

- a város hatása elsősorban a keletre, délre fekvő települések esetén erős,
- az ide kapcsolódó települések lélekszáma átlagosan 2000 fő körüli,
- mezőgazdasági jellegű térség, az ipar Debrecenbe települt,
- az ipari termelés, a szolgáltatások, a feldolgozóipar szinte minden jelentős szereplője Debrecenben található, ide összpontosulnak a meghatározó, több ezres dolgozói létszámot foglalkoztató cégek, vállalkozások,
- a munkanélküliségi ráta a várostól való távolsággal egyenes arányban nő,
- a térség déli részén Derecske, délkeleti részén Létavértes működik decentrumként, míg a keleti részen Vámospércs, amelynek az esélyeit jelentősen befolyásolja a Debrecenhez való közelsége.

A következőkben azt vesszük szemügyre, hogy milyen tudományos és egyéb szempontok jöhetnek szóba a járások kijelölésében. Természetesen mindegyikük mellett találhatunk megfontolandó érveket, de akár ellenérveket is. Így bizonyos szempontok alapján mindegyik nyertes lesz, mások szerint viszont vesztes. Hiszen a valóság mindig a kevert változat mellett dönt, de ha külön tárgyaljuk, kategorikusabban tudunk róla véleményt alkotni.

A közigazgatással szemben támasztott alapvető követelmény, hogy minden lakos számára rendszeresen és racionális távolságon belül elérhető legyen. Indokolt tehát azt az igényt támasztani, hogy egy-egy közigazgatási egység arányos számú népesség számára nyújtson szolgáltatást, és 15–20 kilométeren belül minden állampolgár számára elérhető legyen.

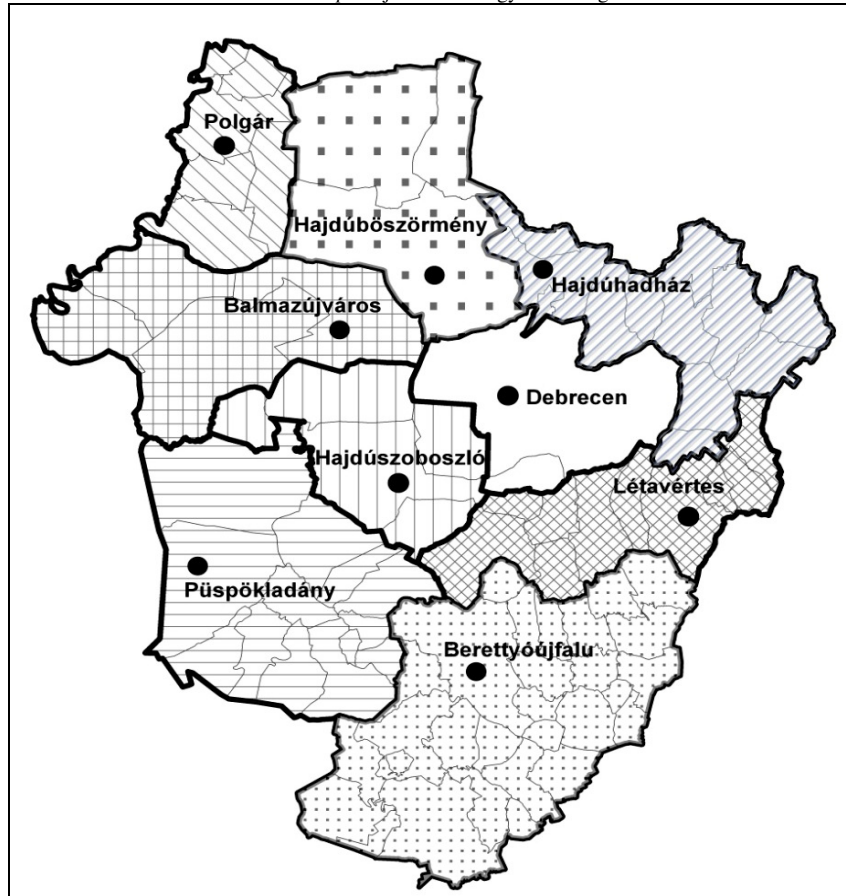
A következőkben – a számos elképzelhető változás közül – négy lehetséges megoldást kívánunk ismertetni.

1. A jelenlegi kistérségekből kiindulva elképzelt 9 járásos változat

Hajdú-Bihar megyében a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény 9 kistérséget nevesít. Ezt láthatjuk az 1. sz. térképen. Az egy-egy térségbe tartozó településszám igen eltérő, a legkevesebb a 2 (Debreceni kistérség: Debrecen és Mikepércs), a legtöbb a 29 település (Berettyóújfalui kistérség). Jelentős aránytalanságok, eltérések vannak a kistérségek között a lakosság számát tekintve. Nem számítva a megyeszékhely központú Debrecen kistérséget, a Polgári kistérség 14.500 fős népességnek biztosítja a közszolgáltatásokhoz való hozzáférést a Hajdúhadházi kistérség 62.689 fős, illetve a Hajdúböszörményi kistérség 58.840 fős népességével szemben, tehát nagyfokú aránytalanságok állapíthatók meg, amelyek lehetetlenné teszik, hogy a kistérségeket változatlan formában emeljék át járásokká.

A kistérségi igazgatás jelenlegi színterei a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló törvény alapján létrejövő kistérségi társulások, illetve a közigazgatás különböző ágazatai által kialakított területi beosztáson alapuló körzetek (kijelölt városi jegyzői feladatokhoz kapcsolódó körzetek). A kistérségi rendszerben a települések kapcsolataik révén egy vagy több központi településhez vonzódnak; tehát az egyes kistérségekben vagy egyetlen központi település, vagy több társközpont tölti be a centrumtelepülés szerepét.

1. sz. térkép: Hajdú-Bihar megye kistérségei

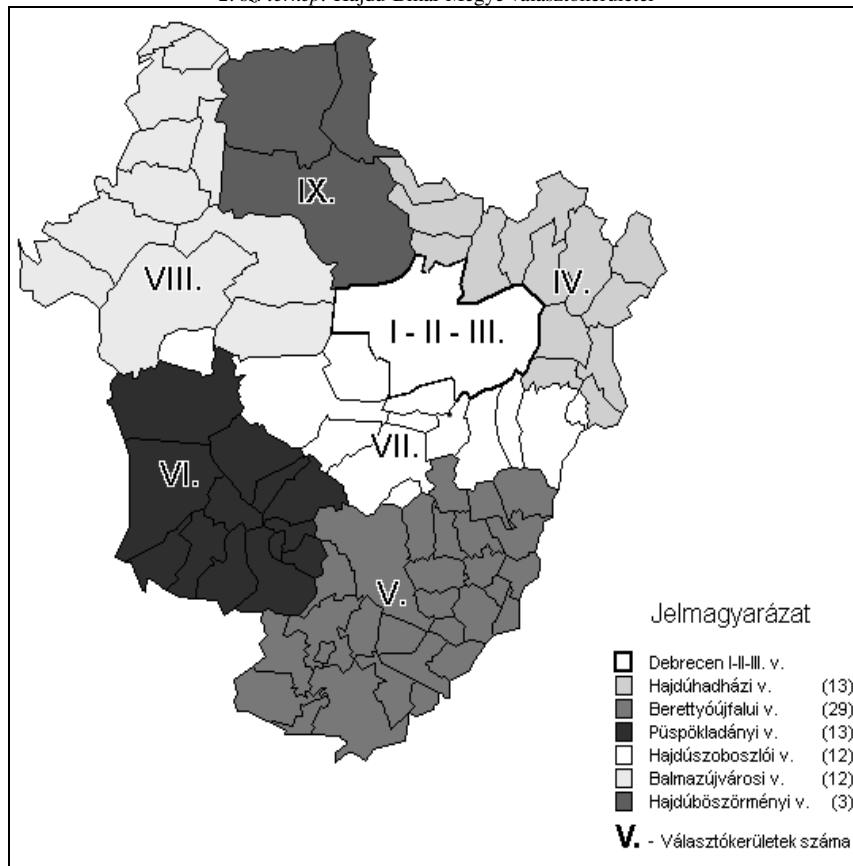
2. Régi járási határok felújítása

A régi járási felosztás (Hajdú, 2005) mai szemmel abszolút aránytalannak tűnik, a debreceni járás pl. valósággal „elterpeszkedett” a megyén. A jelenlegi püspökladányi kistérség viszont két járás volt, maga Püspökladány és a tőle „levágott” Sárrét valóságos Kistérség is két járásra volt felosztva, a határmentén „kigyózó” alakban Biharkeresztes székhellyel volt még egy második „alakzat”. Visszatérve: a megyében 1950. március 16-tól nyolc járás létezett (Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Derecskei, Központi, Nagylétai, Polgári, Püspökladányi és Sárréti). Az 1950-es járásrendezést követően Hajdú-Bihar megye hét járásra oszlott (Berettyóújfalu, Biharkeresztes, Debreceni, Derecskei, Nagylétai, Polgári és Püspökladányi). Ezt követően 1983-ig a hétből négy járás szűnt meg: a Nagylétai 1956-ban, a Biharkeresztes és a Polgári 1970-ben, a Derecskei pedig 1978-ban. A járások megszűnésekor a megyén három járás osztozott (Berettyóújfalu, Debreceni és Püspökladányi).

3, A jelenlegi választókerületek – ld. 2.sz. térkép – alapulvétele

A politikai funkció győzelmét jelentené, tudomásul véve, hogy a választási rendszer megváltozik, a kerületek száma jelentősen csökkenni fog, országosan a jelenlegi 176-ról, kb. 106-110 kerületre.

2. sz. térkép: Hajdú-Bihar Megye választókerületei

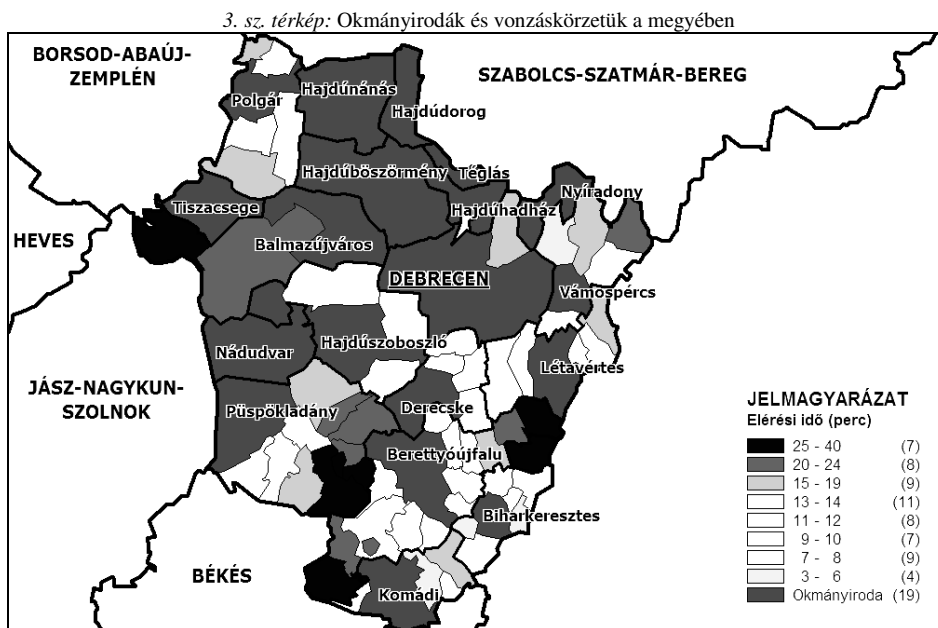

Ez a rendszer is körzetesítésen alapul, amelyben a legfontosabb szempont a lakosság szám arányos elosztása. A megyében 9 országgyűlési egyéni választókerület van, amelyből 3 debreceni (2. sz. térkép). Ha közigazgatási térségre fordítjuk le a választási körzeteket, akkor egy 7 központot megjelenítő rendszerrel kell számolni. Ennek a rendszernek a kialakításakor nem volt szempont az ügyfelek közlekedési lehetősége (mivel helyi választási bizottság és választási iroda minden településen működik), a gazdasági, társadalmi vonzások hagyományait is csak részben követi. Előnye ugyanakkor, hogy legalábbis Hajdú-Bihar megyében minden választókerületbe három város tartozik, és Debrecen kivételével nincs egyedülálló, önálló város. Az egy-egy körzethez tartozó települések száma négy esetben közel azonos, a berettyóújfalui egyéni választókerület-

hez azonban 29 település tartozik. A másik specifikum a hajdúböszörményi kerület, amelyhez a három jelentős lakosságszámú hajdúváros (Hajdúböszörmény 31.829 fő, Hajdúnánás, 17.618 fő, Hajdúdorog 8.931 fő) tartozik. Időközben a választókerületek területén is nagyfokú torzulások figyelhetők meg: pl. az I. Debreceni választókerület lakosságszáma 82.703 fő, ezzel szemben a VIII. számú Balmazújvárosi lakossága csak majdnem fele akkora, 47.441 fő. Könnyen belátható, hogy ez sem maradhat ilyen aránytalan, hiszen a megyén belül is, egy leadott szavazat értéke akár a fele vagy éppen a kétszerese lehet a másikénál. Tehát az a feltevés, hogy Debrecen kivételével legyen változatlan formában azonos a választókerület és a járás, komolytalan feltevésnek tűnik, mint ahogy a másik feltevés sem tűnik megalapozottnak, hogy minden választó kerületet vágjunk ketté és ez legyen az alapja, az ún. „kisjárásos” megoldásnak. Ez is jelentős torzuláshoz vezetne.

4. További lehetőségeket nyújt az okmányirodákhoz illesztett változat.

Ez a változat azt veszi figyelembe, hogy a közigazgatási szolgáltatások legyenek megfelelően (lehetőleg 30-40 percen belül) elérhetőek a járás lakosai számára, földrajzilag összefüggő terület legyen a kialakításra kerülő járási egység. (3. sz. térkép)

Négy változatunk mellett még további lehetőségeket is megvizsgáltunk.² Egyik 10 járásos változatunk abban tér el a kistérségi határokról hogy a bihari területen Komádi székhellyel egy különálló járást alakítana ki (14. 206 lakossal), így két, viszony-

2 Összesen mintegy 50 térképet szerkesztettünk, ezek megtalálhatóak a www.mezoferenc.hu/ujdonsagok honlapon az újdonság fülben a járások címszó alatt.

lag csekély lakosságú járás alakulna ki Polgár és Komádi központtal, viszont így már egy kezelhetőbb „Bihart” kapnánk. A másik, ugyancsak 10 járásos változatban a lehetséges alcentrumokkal is számoltunk. Ezek: Hajdúnánás-Polgár, Balmazújváros–Tiszacsége, Hajdúszoboszló–Nádudvar, Püspökladány–Kaba, Berettyóújfalu–Biharkeresztes–Komádi, Vámospércs–Létavértes, Nyíradony–Hajdúhadház, és van a „magányosok klubja”: Debrecen, Hajdúböszörmény, Derecske. Három 11 járásos változatunk közül az elsőben Komádi járáson kívül, Hajdúhadház–Vámospércsi kistérséget is kettévettük. A második érdekessége, hogy itt egyben kezeljük a Tisza-mentét, így már nem aránytalanul kicsi a Polgári járás, mivel 24. 946 főre növekedett a lakosságszám, viszont Polgár ugyanolyan messze van Egyektől, mint az Balmazújvárostól. A harmadikban nincsen Polgári járás, annak nagyobb része a Hajdúböszörményi kistérségből megalkotott Hajdúnánási járáshoz tartozik, egyedül a déli részén található Újszentmargita kerül át a Balmazújvárosi járásba. A Vámospércsi járás itt a legkisebb (18.469 fő), éppen hogy Komádi járásnál nagyobb. A Létavértesi járás is itt a legkisebb Derecske (9.126 fő) nélkül, de Pocsajjal együtt már 26 202 fő. Berettyóújfalu Derecskével már több mint 44 ezres lett, 34 ezerről, tehát ismét a nagyok között találjuk.

A járasok kialakításában fontos szempontnak kell lennie az ügyfélbarát megoldásnak, a hivatalok húsz-huszonöt percen belüli elérési lehetőségének biztosítása. Kérdéses persze, hogy az átalakítás pénzügyi fedezete mennyiben áll rendelkezésre (azt tudjuk, hogy a Regionális Operatív Programokból lesz finanszírozva a helyi kialakítás költsége, vagyis erre használjuk fel az uniós forrást). Érdekes lehetne a tűzoltóságok vonzáskörzetének figyelembevétele, mert ott megszűntek a megyehatárok és tényleg az elérhetőség vált fontossá, megszüntetve a megye belső perifériáit a vonzástérképeken. És természetesen elképzelhető mindezek egyvelege, kombinációja, hiszen mindig kombináció valósul meg, bár „tökéletes kombináció nincs csak a sikertelen megalkuvás kombinációja”

Konklúzió

Az új járasok határainak meghúzása szemmel láthatóan nem is tűnik olyan egyszerű, magától értetődő folyamatnak. Több szempontot kell figyelembe venni. Az első és legfontosabb Erdei Ferenc óta, hogy minden vidéknek legyen városa (központja) és minden városnak legyen vidéke. Hajdú-Bihar megyében nem is olyan egyszerű ennek az alaptételnek megfelelni. Mindenképp célszerű viszont a nagyobb számok felé, a több járás felé elmenni, mert az ügyfeleket, az állampolgárokat így lehet könnyebben, kényelmesebben kiszolgálni, csak ezzel a módszerrel lehet majd elfogadtatni, megkedveltetni az új járási, kormányhivatali rendszert. Ha esetleg túlsúlyba kerülnek egyéb felső politikai szempontok, akkor féltő, hogy az egyszerű emberek idegenkedve fogadják, rájuk erőltetettnek fogják érezni és ezt a választásokon jelezni is fogják. Ezért is fontos, hogy ne csak a járási központokban gondolkodjunk, hanem az okmányirodáknak, kormányablakokban is. Ugyanis, ha abból indulunk ki, hogy 19 darab okmányiroda, ezzel szemben 21 város van a megyében, némileg értetlenül állunk azzal a ténnyel szemben, hogy két város (Hajdúsámson és Kaba) miért nem kapott kormányhivatalt. Ha esetleg még kettőt létesítenek és azzal lesz 21, akkor 10 vagy esetleg 11 járással teljesíteni lehet az elérhetőséget. Ha valamelyik nagyobb település nem is lett járási központ, de hogy, ha meghagyják, vagy ha kap okmányirodát, kezelni lehet az esetleges feszültséget és jó kommunikációval el lehet fogadtatni ezt a megoldást. Mit jelent ez? Minden járásban lehetne még egy

alcentrum, amit lehetne modellezni ügyfélszámmal, már most is meg lehet tervezni ennek a tisztviselői háttérét és meg lehet jeleníteni ezt költségvetésileg is.

Debrecen kivételével talán lehetne ezt a megoldást alkalmazni: tegyük meg ezt párokban és egyértelművé válik, mire gondolunk: Vámospércs-Létavértes, Hajdúsámson-Nyíradony-Hajdúhadház, Hajdúnánás-Polgár, Balmazújváros-Tiszacsege, Hajdúszoboszló-Nádudvar, Püspökladány-Kaba, Derecske-Földes, Debrecen, Hajdúböszörmény egyedül lenne, és végül, de nem utolsósorban Berettyóújfalú-Biharkeresztes-Komádi esetében megalkottuk a „bihari szentháromságot”. Bizonyára nem volt teljes körű a vizsgálatunk, de talán jó példákat adtunk a továbbgondolásra. Nem lehetséges minden térképet betenni egy tanulmányba ennek terjedelmi korlátai vannak. A közölt térképeken talán tudtuk szemléltetni a legnagyobb dilemmákat és a gazdag variabilitást. Kérem a szakértőket, kutatókat és az érdeklődőket, hogy bogarásszanak és gondolják tovább, amit elkezdtünk, abból baj nem lehet, sőt. A járásokat közelebb kell vinni az emberekhez és nem utolsósorban az értelmiséghez, közügy akkor lesz közösségi ügy, ha ennek megfelelően kezeljük.

Hivatkozások

- 1299/2011. (IX. 1.) Korm. határozat a járások kialakításáról, Magyar Közlöny, 101 sz., 2011., 27754-27755 pp.
2004. évi CVII. törvény a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról
- AGG ZOLTÁN (2011): Megyevita a Comitatusban – az első évek, *Comitatus* 2011/Különkiadás, pp. 16-31
- BAJMÓCY PÉTER-KISS JÁNOS (2001): Városi funkciójú központok és elméleti vonzáskörzeteik az Alföldön. *Tér és Társadalom* (15. évf.) 65-89 pp.
- BAJMÓCY PÉTER-KISS JÁNOS (1999): Megyék, régiók és központjaik - modellek tükrében, *Tér és Társadalom* (13. évf.) 1-2. sz. 31-51. pp.
- BIBÓ ISTVÁN (1986): *Közigazgatási területrendezés és az 1979. évi településhálózat-fejlesztési koncepció.* (in: Válogatott tanulmányok III., Magvető, Bp., pp. 141-294.)
- BUJIDOSÓ ZOLTÁN (2000): Nagysárréti települések Püspökladány holdudvarában, *A falu* (15. évf.) 3. sz. 45-48.
- BUJIDOSÓ ZOLTÁN (2004): *A megyehatár hatása a városok vonzáskörzetére Hajdú-Bihar megye példáján,* PhD értekezés, Debrecen, 233p.
- CSATÁRI BÁLINT (2001): Gravitációs modellszámítási kísérletek a magyar területfejlesztési régiókra. – *Comitatus: önkormányzati szemle* 4. pp. 5-15.
- CSATÁRI BÁLINT (2011): Állam-, köz-, ön- és területi igazgatás *Comitatus* 2011/Különkiadás, pp. 55-60
- CSAPÓ TAMÁS (2002): A magyar megyei jogú városok regionális funkciói, *Területi statisztika*, (5.(42.) évf.) 3. sz. 168 p.
- DUSEK TAMÁS (2005): Térbeli egymáshatások, szociálfizikai modellek. In: *Regionális elemzési módszerek. Regionális Tudományi tanulmányok 11.* (szerk. Nemes Nagy J.) – ELTE Regionális Földrajzi Tanszék – MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest. pp. 237-245.
- ERDEI FERENC (1971): Város és vidék. Bp. 444 p.
- JÓZSA ZOLTÁN (2004): Merre tovább közigazgatás: válaszüton, *Comitatus* 2004/7-8.sz. pp. 111-118.
- HAJDÚ ZOLTÁN (2005): Magyarország közigazgatási földrajza. 2. javított kiadás, Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs
- HAJDÚ ZOLTÁN (2011): A közigazgatási, térszervezési teleszkópról *Comitatus* 2011/Különkiadás, pp. 62-65.
- MEZŐ FERENC (2005): Hajdú-Bihar megye választásföldrajzi atlasza, Debreceni Egyetem, 112 .p +34 térképmelléklet
- MEZŐ FERENC (2010): A régiók tíz éve (álmok és valóság), *Polgári szemle*, (6. évf.) 2. sz. pp. 85-95.
- PÉNZES JÁNOS(2005): Városi vonzásközpontok vizsgálata az Észak-alföldi régióban. – In: „Tájak – Régiók – Települések...” Tisztelgés a 75 éves Enyedi Györgynek” szerk.: Süli-Zakar István, pp. 82-91.